

Våld i familjen – så påverkas barnen

Förskolan är livsviktig - för små barn med stora bekymmer hemma
 Stockholm 151112
 Ulf Axberg

www.gu.se

Hur definierar man våld

- *Varje handling riktad mot en annan person, som genom att denna handling skadar, smärtar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra något som den vill.* (Per Isdal, ATV, Oslo)
- *The intentional use of physical force or power, threatened or actual, against oneself, another person, or against a group or community, that either results in, or has a likelihood of resulting in, injury, death, psychological harm, maldevelopment or deprivation* (WHO)

www.gu.se

Kvinnor, män och våld i nära relationer (VNR)

- Skillnaden mellan kvinnors och mäns utsatthet för relationsvåld är liten i studier som fokuserar på konflikter
- Knappt 7 % uppger att utsatta för någon typ av psykiskt eller fysiskt våld minst en gång (BRÅ 2014:8)
- Var fjärde kvinna och var sjätte man har blivit utsatt för våld ur ett livstidsperspektiv
- Kvinnor utsätts oftare för systematiskt och upprepat våld med allvarliga konsekvenser (Feder, 2012; BÅ2014:8).
- Tycks vara olika typer av våld. Det våld som riktas mot kvinnor är oftare upprepat, grövre och resulterar i fler negativa konsekvenser för den som drabbas.

www.gu.se

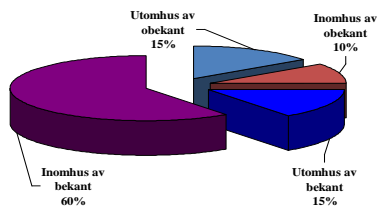
Riskgrupper

- Vissa grupper löper större risk än andra att drabbas
 - unga personer (16-34 år)
 - utsatta kvinnor har ofta sämre ekonomiska förutsättningar
 - personer med högst gymnasial utbildning
 - och personer boende i flerfamiljshus
 - ensamstående föräldrar
- Ingen skillnad mellan svenskfödda respektive utrikesfödda

www.gu.se

Anmäld misshandel mot kvinnor 2007

(BRÅ Rapport 2008:23)

www.gu.se

Föräldrars våld – Barns bekymmer

Våld "utifrån" - nära vuxen kan ge stöd, trygghet och röst
 Enstaka våld - "Det är över nu."

- Våld mot en primär omsorgsgivare - nära och ett hot
- i den miljö man borde få skydd och stöd
 - i en miljö man inte kan undkomma
 - svårt att tala med pappa och mamma om
 - svårt att tala med andra om

www.gu.se

Finns det barn i familjen finns det alltid mer än ett offer

- Barnen "vet nästan alltid"
- Barnen ofta närvarande (69% - 77%)
- Kvinnojoursstudien (Almqvist & Broberg 2004)
 - 95 % varit i bostaden
 - 77 % i samma rum
 - 45 % i direkt fysisk kontakt med mamman eller pappan
- Våld mot mammor utgör ett av de stora hoten mot barns hälsa och utveckling i Sverige idag
- Ofta våld även direkt mot barnet (58-62%)

www.gu.se

Barn som lever med VNR

- Minst 150 000 barn bor i hushåll där det förekommer våld (BRÅ 2014:8)
- 6 - 11% uppger själva att de har erfarenheter av att ha upplevt våld mellan sina omsorgspersoner någon gång under livet och 2 % att våld skett vid upprepade tillfällen (Annerbäck, 2010, Jansson, 2012)
- VNR är dock inget normaltilstånd; 90 % av "vanliga" barnen lever INTE in sådana familjer.
- VNR förekommer ofta i samband med andra svårigheter i familjen (missbruk, psykisk sjukdom, omsorgssvikt/bristande föräldra-förmåga, kriminalitet)
- VNR är betydligt vanligare (20 – 60 %) i "risk-familjer" och därmed också i familjer som har kontakt med Socialtjänst, BUP och andra av samhällets hjälp-instanser

www.gu.se

Många barn (40 – 60%) som utsätts för våld utvecklar allvarliga symtom på psykisk ohälsa i olika former

- Låg självkänsla och depressivitet (Grych, *Journal m. R.*, 2000)
- Symtom på posttraumatisk stress (Sternberg *m. R.*, 2006)
- Aggressivitet, benägenhet att använda våld mot andra, irritabilitet, hyperaktivitet och annat antisocialt beteende (Howell, 2011).
- Försämrad förmåga till emotionell reglering (Margolin, 2005).

www.gu.se

Konsekvenser för utvecklingen

Ökad risk för

- *Skolsvårigheter* (lägre prestationsförmåga, försämrad koncentration & uppmärksamhet)
- *Sociala svårigheter* (försämrad social kompetens; bristande empati; mobbing; svårigheter att förmedla sina tankar; kriminalitet och våld)
- *Bristande framtidstro & förändrad världsuppfattning* (saker blir inte bättre & världen är en osäker och oförutsägbar plats)
- *Torftigt kärleksliv* (svårt med intimitet & njutning; risk för upprepning av våld)

www.gu.se

Men alla drabbas inte på samma sätt

Motstånd och skyddsfaktorer

- Finns omvårdnadspersoner som klarar av att försvara sig och sina barn och ta sig ur den destruktiva relationen vilket gör att
 - våldet upphör eller åtminstone minskar i omfattning
 - barnet lär sig av omvårdnadspersonens styrka
 - barnets tillit till vuxenvärlden stärks
- Det finns "maskrosbarn"
 - *Personliga egenskaper* (god begåvning; "robust" temperament; sociabilitet)
 - *Någon utanför familjen som kunnat stötta* (mor-/far-föräldrar; en granne; en förskolelärare/lärare; en fritidsledare)

www.gu.se

Förklaringsmodeller

- Anknäytningsteori
- Stress

www.gu.se

Anknytningssystemets betydelse för att reglera ångest.

- Omvårdnadspersonen som trygg bas - möjlig att lämna och utforska världen från
- och säker hamn - tillgänglig vid behov
- Inre arbetsmodell "omvårdnadspersonen kan ge skydda - "om jag behöver skydd kan jag påkalla det och det finns någon där"
- Växande känsla av egen möjlighet att hårbärgera oro/ångest, växande förmåga att reglera ångest.

www.gu.se

Våld mellan omsorgspersoner

- När barnet inte kan använda närhet till sin omsorgsperson för att lugna ner sig ökar risken för att det kommer att få svårigheter att reglera ångest och andra affekter.
- Barn är särskilt sårbara om det ser sin omsorgsperson utsättas för våld
- Än mer sårbara är barn om det är med om att den ena omsorgspersonen avsiktligt utsätter den andre för våld - riskerar att bli dubbelt känslomässigt övergivet och skyddslost

www.gu.se

Kvinnojoursstudien (Almqvist & Broberg 2004)

Förhöjd ångslighet och kroniskt "påslaget" anknytningssystem

- Allmänt förhöjd ångslighet kombinerad specifika rädslor (mörker, hundar, män, pappan etc.)
- Klångigt beteende och rädsla för att vara ensam, enligt mammorna
- Ångsligt behov av att vara nära mamma, enligt barnen

www.gu.se

Förhöjt prosocialt beteende (tvångsmässigt omvårdande??)

- Tar hand om mamma och bryr sig mycket om henne, enligt mammorna
- Uppmärksam på hur mamma mår och på hennes behov, enligt barnen

Almqvist & Broberg, 2004

www.gu.se

Tidens betydelse (Almqvist & Broberg 2004)

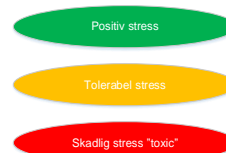
Ju längre kvinnorna stannat i äktenskapet/förhållandet desto mer

- våld hade de utsatts för
- skadade hade de blivit
- hade barnen utsatts för att bevittna
- hade även barnen utsatts för misshandel
- problem och psykiska symtom hade barnen utvecklat

Kvinnor behöver hjälp att SNABBT ta sig ur relationer i vilka de kränks och eller misshandlas, både för sin egen och för barnens skull

www.gu.se

Olika typer av stressaktivering hos barn

National Scientific Council on the Developing Child (2007)

www.gu.se

Konsekvenser

- Tidig stress i livet som att uppleva våld mellan sina omsorgspersoner är generellt kopplat till sämre kognitivt fungerande
- Allvarlig stress tidigt i livet har kopplats till en större känslighet för senare påfrestningar i livet
- Behöver dock inte vara permanenta - med en stödjande och omvårdande omgivning kan förändringar i kroppens stresshanteringssystem normaliseras

www.gu.se

Från rättighet till symptom - från Universell till indikerad nivå

- Insatskedjor där barn ges möjlighet att få stöd på rätt nivå
 - Synliggörande, bekräftande och giltiggörande - information om problemet och var man kan få stöd
 - Skyddsåtgärder - utveckla modeller för strukturerade skydds och riskbedömningar
 - Särskilda stödsatser för barn som upplevt våld –strukturerade bedömningar
 - Specialiserat stöd till barn som utvecklat egen problematik

www.gu.se

Att vilja se, vilja veta och att våga fråga – Socialstyrelsens vägledning för att öka förutsättningarna att upptäcka våldsutsatthet

- *Hälso- och sjukvården bör*
 - fråga alla kvinnor som uppsöker mödrhälsövård om erfarenhet av våld
 - fråga alla kvinnor som uppsöker psykiatrisk vård om erfarenhet av våld
 - ta upp frågan om våld i alla ärenden inom barn- och ungdomspsykiatri.
- *Hälso- och sjukvården och socialtjänsten bör*
 - erbjuder personal fortbildning i våld i nära relationer, i syfte att öka förutsättningarna att upptäcka våld.

www.gu.se

Några slutord

- Viktigt med tidig upptäckt och tidigt stöd
- de yngsta barnen är de mest utsatta
- dessa barn i allmänhet har levt med våldet hela sitt liv, dvs under den tid som kunskapen om hur nära känslomässiga relationer fungerar grundläggs, och hjärnan programmeras
- viktigt att upptäcka och få slut på våldet för barn i denna åldersgrupp
- Det bor ofta fler barn än mammor på skyddade boenden och de flesta barnen är förskolebarn
- Det är bara i vissa (större) kommuner som man tagit detta på allvar och gjort något speciellt för att tillgodose dessa barns behov.

www.gu.se

- Vi behöver bli bättre på att uppmärksamma och sätta in insatser tidigt
- Vi behöver bli bättre på att bedöma utsatthet och skyddsbehov
- Det finns idag flera insatser med som visat lovande resultat.
- Oftast lättare att rätta till en avvikande utveckling tidigt än sent.
- Förskolan viktig - behövs inte alltid ett "expertbemötande" – allmän "medmänsklighet" kan räcka långt -att lyssna, tro på barnet, bekräfta och ta emot barnets berättelse
- Att göra orosanmälan

www.gu.se